

ZAGADKA TW „LEOPOLD”

Po obaleniu rządu Jana Olszewskiego w nocy z 4 na 5 czerwca 1992 r. były szef MSW Antoni Macierewicz ujawnił, że za poprzednich rządów Tadeusza Mazowieckiego i Jana Krzysztofa Bieleckiego sprawdzano, kto z parlamentarzystów był w przeszłości tajnym współpracownikiem Służby Bezpieczeństwa. Jednym ze sprawdzających miał być szef MSW Andrzej Milczanowski, drugim natomiast minister Henryk Majewski. Wcześniej obaj publicznie podważali wiarygodność dokumentów byłej SB¹. Ponadto podwładni Macierewicza z MSW ustalili, że tuż po wyborach z czerwca 1989 r. podsekretarz stanu MSW gen. Henryk Dankowski nakazał oficjalne wyeliminowanie z sieci agenturalnej i zgromadzenie akt tajnych współpracowników SB, którzy dostali się do Sejmu i Senatu. Dankowski pisał: „zdjęcie z ewidencji nie powinno oczywiście oznaczać przerwania kontaktu operacyjnego. Przeciwnie, należy podejmować różnorodne działania, by osoby te były coraz silniej związane z nami i coraz bardziej dyspozycyjne w realizacji zadań”². W lipcu 1989 r. na polecenie Dankowskiego w MSW stworzono kartotekę agentów wybranych do parlamentu. Wspomniany zbiór archiwalny (oznaczony numerem 560) wkrótce potem zaginął³.

Na skutek odwołania rządu Jana Olszewskiego i zablokowania archiwów komunistycznej policji zarówno lista sporządzona za czasów Antoniego Macierewicza, jak i ta wykonana na polecenie min. Milczanowskiego, były kolportowane nieoficjalnie. Lista Milczanowskiego została opublikowana 2 czerwca 1994 r. w „Gazecie Polskiej” nr 22 (44). Wśród osób znajdujących się na tej liście był również poseł Zjednoczenia Chrześcijańsko-Narodowego Stefan Myszkiewicz-Niesiołowski. Podano o nim następujące informacje:

„Niesiołowski Konstanty Stefan ur. 4.02.1944 r., poseł ZChN, okręg nr 4 – Łódź. Pozy-skany przez Wyd. III KW MO Łódź w roku 1971 jako TW pseudonim »Leopold«. Dnia 26 maja 1979 r. materiały TW przekazano do Dep. I MSW za pismem nr AB-00166/79. Materiały zniszczono, daty i protokołu brak”⁴.

Warto zaznaczyć, że Antoni Macierewicz, realizując uchwałę Sejmu z 28 maja 1992 r. w sprawie ujawnienia nazwisk byłych agentów Służby Bezpieczeństwa, miał wątpliwości

¹ Milczanowski dokonywał „sprawdzeń grupowych” (serwis PAP z 30 VI 1992 r.); A. Dudek, *Historia polityczna Polski 1989–2005*, Kraków 2007, s. 202; P. Grzelak, *Bitwa o lustrację*, Warszawa 2005, s. 49–50; „Śladów nie można zatrzeć...” Z Piotrem Woyciechowskim, byłym szefem Wydziału Studiów Gabinetu Ministra Spraw Wewnętrznych Antoniego Macierewicza, rozmawiają Piotr Wysocki i Piotr Zaremba, „Życie Warszawy”, 27–28 VI 1992; *Nieuchronna prawda, rozmowa z Piotrem Woyciechowskim, szefem Wydziału Studiów MSW, który przygotował informacje przekazane Sejmowi 4 czerwca 1992 roku*, „Czas Krakowski”, 3 VIII 1992. Zob. także: „Lista Milczanowskiego” Rok 1991, „Gazeta Polska” nr 22 (44), 2 VI 1994; T. Bochwic, *III Rzeczpospolita w odcinkach. Kalendarium wydarzeń styczeń 1989–maj 2004*, Kraków 2005, s. 255–262.

² Pismo gen. bryg. Henryka Dankowskiego z 26 VI 1989 r., cyt. za: M. Grocki, *Konfidenci są wśród nas...*, Warszawa 1992, s. 71. Zob. także: A. Dudek, *Reglamentowana rewolucja. Rozkład dyktatury komunistycznej w Polsce 1988–1990*, Kraków 2004, s. 348–349.

³ K. Łączyński, *Między państwem agenturalnym a państwem niepodległym [w:] Dekomunizacja i rzeczywistość*, Warszawa 1993, s. 44.

⁴ „Lista Milczanowskiego”...

w sprawie wiarygodności ustaleń swoich poprzedników. W konsekwencji nie zamieścił na swojej liście Stefana Niesiołowskiego. Jednak mimo to z powodu opublikowania „listy Milczanowskiego” w przestrzeni publicznej zaczęły funkcjonować podejrzenia dotyczące przeszłości ówczesnego polityka ZChN.

W związku z realizacją art. 22 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. z 2007 r., Nr 63, poz. 425 z późn. zm.) zaszła konieczność dokładnego zweryfikowania wielu informacji na temat Stefana Myszkiwicz-Niesiołowskiego. A ponieważ wspomniany przez wiele lat prowadził aktywną działalność opozycyjną⁵, informacje na jego temat, nierzadko rozproszone i szczątkowe, znajdowały się w aktach i rozmaitych pomocach ewidencyjnych po byłej SB. Wszystkie te elementy musiały teraz zostać złożone w możliwie jak najbardziej pełny i komplementarny obraz jego przeszłości.

Pierwszym krokiem było zgromadzenie wszystkich możliwych zapisów ewidencyjnych dotyczących Stefana Myszkiwicz-Niesiołowskiego przechowywanych w Oddziałowym Biurze Udostępniania i Archiwizacji IPN w Łodzi, na terenie której wspomniany działał przed laty. Jednocześnie kwerendę należało podjąć w Biurze Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Warszawie. Tu znajdują się pomoce ewidencyjne centralnej ewidencji Służby Bezpieczeństwa (byłego Biura „C” MSW) oraz materiały byłego Departamentu I MSW. Podstawowa kwerenda nie przyniosła żadnej informacji wiążącej Stefana Niesiołowskiego z TW ps. „Leopold”. Konstatacja, że pracownicy UOP z czasów min. Milczanowskiego mogli popełnić jakąś pomyłkę, na skutek której osobie niewinnej przypisano agenturalną współpracę z SB, skłoniła pracowników IPN do podjęcia próby dokładnego wyjaśnienia sprawy. Niezbędna była więc znacznie szersza i głębsza kwerenda, obejmująca m.in. zbiór aktowy po Departamencie I MSW oraz akta Departamentu III MSW, któremu podlegał Wydział III SB KW MO w Łodzi. Dopiero połączenie wiedzy historycznej na temat działalności Stefana Niesiołowskiego ze znanymi zapisami ewidencyjnymi i aktami, a także ścisła współpraca pracowników IPN z Warszawy i Łodzi, pozwoliły na wyjaśnienie sprawy.

Krok po kroku

Punktem wyjścia do analizy okazała się karta E-16 z „kartoteki zniszczeniowej” byłego Wydziału „C” KW MO/WUSW w Łodzi oraz karta Mkr-2 z kartoteki b. Biura „C” MSW. Ze wspomnianych kart wynika, że Stefan Myszkiwicz-Niesiołowski był w przeszłości figurantem sprawy operacyjnej zarchiwizowanej potem pod numerem 04114/II. Kolejnym krokiem było sprawdzenie zapisów, jakie znajdowały się pod wspomnianym numerem w dzienniku archiwalnym działu II KW MO w Łodzi. Rubryka nr 04114 podaje, że sprawa miała 10 tomów i została zarchiwizowana 5 czerwca 1973 r. przez Wydział III SB KM MO w Łodzi. Akta powyższej sprawy nie zachowały się, jednak z wielu innych dokumentów (m.in. planu czynności operacyjno-śledczych z 1970 r.)⁶ wiadomo, że była to Sprawa Operacyjnego Rozpracowania (SOR) kryptonim „Omega”.

⁵ Biogram Stefana Niesiołowskiego zob.: *Opozycja w PRL. Słownik biograficzny 1956–1989*, Warszawa 2000, s. 265–266. Informacje ewidencyjne na jego temat zob.: <http://katalog.bip.ipn.gov.pl/>.

⁶ Kryptonim „Omega” był wymieniany m.in. w sprawie śledczej przeciwko Niesiołowskiemu w związku z działalnością w organizacji „Ruch” (AIPN Ld, pf 15/64). Kryptonim ten też jest wymieniany w dokumencie analizującym przyczyny braku informacji operacyjnych o działalności „Ruchu” (AIPN Ld, pf 13/403).

L. p. dziennika (Nr rejestracyjny)	Data rejestracji	Nazwa jednostki rejestrującej	Kategoria	Nr sprawy do której dana osoba jest rejestr.	Kryptonim Pseudonim	Data zdjęcia z ewidencji i przekazania do archiwum lub innej jednostki		Uwagi
						Data	Nr arch. lub nazwa jedn.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
19001	14.09.70	HYDZ. III KM	T. W. H. K. S. V. OPISAC ZOBACZ	19001	„LEOPOLD” „OMEGA”	20.5.79	Wyd. ogólnoinformacyjna Czł. 154 Lp. 15-00166/99	p. 106/100 Przeł. o. 100/20 akt. p. 1. 15.

Rubryka numer 19.001 z dziennika rejestracyjnego b. KW MO w Łodzi (AIPN Łódź)

W jej ramach rozpracowywano łódzkie środowisko nielegalnej organizacji „Ruch”, której aktywnym członkiem, obok Benedykta Czumy, Jana Kapuścińskiego⁸, Janusza Kenica⁹, Elżbiety Łukasiewicz-Nagrodzkiej¹⁰, Marka Myszkiewicza-Niesiołowskiego¹¹, był właśnie Stefan Niesiołowski¹². Akta tej sprawy zostały jednak zniszczone w roku 1990¹³.

Prawidłowe zidentyfikowanie sprawy sygn. 04114/II jako SOR „Omega” potwierdza informacja znajdująca się w rubryce 6 stosownego zapisu z dziennika archiwalnego. Zapisano tam numer ewidencyjny sprawy zarchiwizowanej do numeru 04114/II: „19.001”. Pod powyższym numerem w dzienniku rejestracyjnym KW MO w Łodzi¹⁴ figurowała właśnie sprawa operacyjna „Omega”. Z zapisu tego wynika, że była zarejestrowana 14 września 1970 r. i prowadzona przez Wydział III KM MO w Łodzi. Do sprawy początkowo zarejestrowano 14 osób¹⁵. Identyfikacja wszystkich jest bardzo trudna, ponieważ w dziennikach rejestracyjnych najczęściej nie podawano danych personalnych rejestrowanej osoby¹⁶. Z analizy

⁷ Jak wynika z dziennika rejestracyjnego, sprawa operacyjnego rozpracowywania krypt. „Omega” była założona przez Wydział III Komendy Miejskiej MO w Łodzi na działaczy organizacji „Ruch” w dn. 4 IX 1970 r. Do tej sprawy zarejestrowano 14 osób (nr rej. 19001-19014). Prowadzenie sprawy zakończono 5 VI 1973 r. i materiały operacyjne złożono do archiwum Wydziału „C” KW MO w Łodzi, oznaczając je sygnaturą 04114/II (AIPN Ld, 0255/2, Dziennik rejestracyjny KW MO/WUSW w Łodzi; AIPN Ld, 0169/16, Dziennik archiwalny spraw ewidencji operacyjnej KWMO w Łodzi).

⁸ Został zarejestrowany do sprawy „Omega” pod nr. 19003 (kartoteka ogólnoinformacyjna b. Wydz. „C” KW MO/WUSW w Łodzi).

⁹ Został zarejestrowany do sprawy „Omega” pod nr. 19004 (kartoteka ogólnoinformacyjna b. Wydz. „C” KW MO/WUSW w Łodzi).

¹⁰ Została zarejestrowana do sprawy „Omega” pod nr. 19009 (kartoteka ogólnoinformacyjna b. Wydz. „C” KW MO/WUSW w Łodzi).

¹¹ Został zarejestrowany do sprawy „Omega” pod nr. 19007 (kartoteka ogólnoinformacyjna b. Wydz. „C” KW MO/WUSW w Łodzi).

¹² Więcej o organizacji „Ruch”: P. Byszewski, *Konspiracyjna organizacja „Ruch”, „Glaukopis”* 2003, nr 1.

¹³ AIPN Ld, 0169/16, Dziennik archiwalny spraw ewidencji operacyjnej KW MO w Łodzi, Protokół brakowania nr 1020/90. Sam protokół także się nie zachował.

¹⁴ AIPN Ld, 0255/2, Dziennik rejestracyjny KW MO/WUSW w Łodzi.

¹⁵ W dzienniku rejestracyjnym w rubrykach oznaczonych numerami 19001–19014 znajdują się zapisy dotyczące sprawy operacyjnego rozpracowania krypt. „Omega” (AIPN Ld, 0255/2).

¹⁶ Zdarzały się przypadki, że w niektórych dziennikach rejestracyjnych takie informacje podawano. W innych wpisywano tylko dane (lub inicjały) osób rejestrowanych w mniej istotnych operacyjnie

Formularz zgłoszeniowy z wpisami: **MYSZKIEWICZ-MIESIŃKOWSKI STEFAN**, data: **1944 02 04**, numer sprawy: **04114/II**, kolejny numer: **1350/III 6716**. Wpisano również: „Zgłaszam dodatkową informację o zarejestrowanej u Was osobie: Janusz”, „Data i godzina powstania aktu: 1944 02 04”, „Data i sposób wykonania: 04114/II”, „Miejsce i sposób wykonania: 1350/III 6716”. W prawym górnym rogu widoczny jest napis „TAJNE”.

Dodatkowa informacja: *Mostowity dot. skrypcy, wymienionego w artykule, wysłane do specjalnego prokuratora.* Wpisano również: „obrotowe powody”.

Karta E-16 z kartoteki zniszczeniowej b. WUSW w Łodzi (AIPN Łódź)

dziennika rejestracyjnego wynika jednak, że niemal wszystkie rejestracje dokonane w przedziale numerów od 19.002 do 19.014 zostały zamknięte i zarchiwizowane do numeru 04114/II. Inny jest pierwszy zapis dotyczący sprawy kryptonim „Omega” nr 19.001. Wedle normalnych reguł funkcjonowania ewidencji operacyjnej SB¹⁷ na przedostatniej kratce rubryki numer 19.001 dotyczącej „Daty zdjęcia z ewidencji i przekazania do archiwum lub innej jednostki” nie ma wpisu dotyczącego roku 1973 i zarchiwizowania sprawy krypt. „Omega” pod znaną już nam sygnaturą 04114/II. Taki zapis w naturalny sposób powinien uzupełniać informacje z dziennika archiwalnego. Ale tu sytuacja jest inna, a treść rubryki ma charakter nietypowy. Wynika z niej, że 20 grudnia 1972 r. zmieniono kategorię sprawy ze Sprawy Operacyjnego Rozpracowania¹⁸

przypadkach (zastrzeżenie paszportu, zabezpieczenie pracownika przez Biuro Kadr MSW itp.). Przypadki te jednak są odstępstwem od powszechnie obowiązujących zasad.

¹⁷ Zob. F. Musiał, *Osobowe źródła informacji*, „Biuletyn IPN” 2006, nr 10 (69), s. 53–67; M. Komanińska, *Dzienniki korespondencyjne, rejestracyjne, archiwalne i koordynacyjne jako źródło historyczne*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2006, nr 1 (4); *taż*, *Organizacja i funkcjonowanie kartotek ogólnoinformacyjnej i zagadnieniowej aparatu bezpieczeństwa*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2005, nr 23, s. 187–214; E. Zając, *Akta operacyjne Służby Bezpieczeństwa – wybrane problemy warsztatowe w świetle przepisów i procedur obowiązujących w pionie „C”*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2003, nr 19–20, s. 341–360; *taż*, *Ślad pozostaje w aktach. Wybrane zagadnienia dotyczące funkcjonowania ewidencji operacyjnej w latach 1962–1989*, „Biuletyn IPN” 2006, nr 1–2 (60–61), s. 21–36.

¹⁸ W dzienniku rejestracyjnym nazwa tej dokumentacji została opatrzona skrótem „operac[yjne]-rozprac[owanie]” (AIPN Łd, 0255/2, Dziennik rejestracyjny KW MO/WUSW w Łodzi).

na kategorię Tajnego Współpracownika, a kryptonim sprawy „Omega” zmieniono na pseudonim TW – „Leopold”. Dodatkowo w rubryce znajduje się informacja, że sprawę tego TW prowadzono do 1979 r. Wówczas to akta sprawy przekazano pismem AB-00166/79 do Departamentu I MSW¹⁹. Nie ma wątpliwości, że chodzi o tego TW „Leopold”, którego na tzw. liście Milczanowskiego utożsamiono ze Stefanem Niesiołowskim.

Sprawa zapisów znajdujących się w dzienniku rejestracyjnym b. KW MO w Łodzi pod numerem 19.001 wymaga szczegółowego wyjaśnienia. Oczywiście jest niemożliwe, by sprawę dotyczącą 14 rozpracowywanych osób w ciągu jednego dnia zmieniono na sprawę 14 prowadzonych pod pseudonimem „Leopold” agentów. Wniosek może być tylko jeden: ta osoba, która została zarejestrowana jako pierwsza do sprawy kryptonim „Omega”, pod numerem 19.001, została pozyskana do współpracy w grudniu 1972 r. i była prowadzona przez Wydział III SB w Łodzi do 1979 r. Została więc niejako wyłączona (wyrejestrowana) ze sprawy „Omega”, którą prowadzono dalej pod tym samym numerem rejestracyjnym: 19.001, a potem zarchiwizowano do numeru 04114/II. Przez kilka miesięcy (od rejestracji TW „Leopold” 20 grudnia 1972 r. do zamknięcia sprawy „Omega” 5 czerwca 1973 r.) doszło więc do bardzo rzadkiego przypadku w ewidencji operacyjnej SB, kiedy to dwie sprawy funkcjonowały pod tym samym numerem rejestracyjnym. Chcąc ostatecznie wyjaśnić całą sprawę, należało jeszcze ustalić, kto był rejestrowany jako TW ps. „Leopold”.

Poszukiwanie igły w stogu siana

Znalezienie agenta o tym pseudonimie w kartotece pomocniczej (pseudonimowej) nie było możliwe, ponieważ taka kartoteka została w łódzkiej SB zniszczona na przełomie 1989 i 1990 r. Odnalezienie „Leopolda” w kartotekach ogólnoinformacyjnych i odtworzeniowych było z góry skazane na niepowodzenie. Te są ułożone alfabetycznie²⁰, a kluczem jest nazwisko osoby, której karta dotyczy. Próba znalezienia osoby, która jako TW „Leopold” była zarejestrowana do numeru 19.001 w Łodzi (inaczej: nr rej. Ld 19.001), oznaczałaby konieczność przeszukiwania wszystkich kart po kolei, co w przypadku kartotek po byłym Biurze „C” MSW (ponad 7 mln kart) mogłoby potrwać lata.

Ponieważ w Oddziałowym Biurze Udostępniania i Archiwizacji w Łodzi nie odnaleziono żadnych śladów pozwalających na zidentyfikowanie TW „Leopold” nr rej. Ld 19.001, należało podjąć szerszą kwerendę w aktach zgromadzonych w BUiAD w Warszawie. Szczególnie ważne w takich kwerendach są materiały dotyczące nadzoru i kontroli nad sprawami prowadzonymi przez Wydział III SB KW MO w Łodzi z lat 1973–1979, czyli z czasów, kiedy na tym terenie działał TW ps. „Leopold”. Kontrole takie badały prawidłowość prowadzenia spraw przez Główny Inspektorat Ministra, a także przez jednostkę nadzorującą merytoryczną działalność Wydziałów III w terenie, czyli Departament III MSW. Warto wówczas przejrzeć wszystkie inne znane materiały dotyczące danej jednostki SB, szczególnie administracyjne, które mogą dostarczyć istotnych informacji.

Przełomowe okazały się dokumenty pochodzące z kontroli przeprowadzanych w latach 1977–1978 przez funkcjonariuszy Wydziału IV Departamentu III MSW zajmującego się „zabezpieczeniem operacyjnym środowisk twórczych i artystycznych”. Wspomniane kontrole miały doprowadzić do zintensyfikowania działań SB w celu rozpoznania, inwigilacji

¹⁹ *Ibidem*, Rubryka 7 i 8 pozycji nr 19001 dziennika rejestracyjnego b. Wydziału „C” KW MO w Łodzi.

²⁰ Niektóre fonetycznie lub ściślej, mieszane fonetyczno-alfabetyczne.

i dezintegrowania rodzących się w Warszawie i innych większych miastach Polski inicjatyw opozycyjnych. Jednym z priorytetowych środków operacyjnych, które stosowano wobec Komitetu Obrony Robotników (KOR), wydawców „Zapisu” i kolportażu innych nielegalnych wydawnictw, była ofensywna działalność Osobowych Źródeł Informacji (OZI). Agencja miała nie tylko zabezpieczyć lokalne środowiska inteligenckie przed oddziaływaniem opozycji. Ważniejszym zadaniem wydaje się wybór i ukierunkowanie lokalnej tzw. agencji manewrowej i przygotowanie jej do pełnienia funkcji kontaktów warszawskich grup opozycyjnych na terenie kraju²¹. Główną rolę w powyższych zadaniach odgrywało trzech funkcjonariuszy Wydziału IV Departamentu III MSW: ppłk Krzysztof Majchrowski, ppłk Wiesław Komorowski oraz kpt. Zygmunt Bielecki, którzy opracowywali założenia taktyki SB wobec zorganizowanej opozycji w środowiskach intelektualnych i nadzorowali działalność sekcji IV Wydziałów III SB poszczególnych komend wojewódzkich MO. W ramach wspomnianych działań wymienieni funkcjonariusze w dniach 25–26 sierpnia 1977 r. wizytowali Wydział III SB KW MO w Łodzi. „Celem wyjazdu było zapoznanie się z teczkami personalnymi i roboczymi tajnych współpracowników wytypowanych przez Wydz. III KW MO w Łodzi, jako źródła informacji posiadające możliwości dotarcia do czołowych figurantów prowadzących zorganizowaną działalność antysocjalistyczną”²² – napisał potem w sprawozdaniu ppłk W. Komorowski.

Funkcjonariusze Wydziału III wytypowali wstępnie dziewięciu agentów, których materiały przeanalizowali i zaopiniowali funkcjonariusze centrali, opisując dane biograficzne TW, ich skrótową historię oraz możliwości operacyjne. Pierwszym z wymienionych był TW ps. „Leopold”: „ur. 1943 r., dr biologii, pracownik A[kademii] M[edycznej] w Łodzi, pozyskany do współpracy w grudniu 1972 r. Był członkiem nielegalnej organizacji »Ruch«, skazany za nielegalną działalność na 2 lata więzienia. Utrzymuje bliskie kontakty z M[arkiem] i S[tefanem] Niesiołowskimi, B[enedyktem] i A[ndrzejem] Czumami, [Witoldem] Sułkowskim, [Janem] Kapuścińskim. S. Niesiołowski wielokrotnie udostępniał TW »Opinie« i »U progu«, zalecając kolportaż tych pism wśród zaufanych. Ponadto TW angażowany był do zbiórki pieniędzy na KOR. Kierunkowy plan wykorzystania TW z dnia 13.01.77 r. nie uwzględnia w pełni dobrych warunków pozwalających na głębsze wprowadzenie TW do ww. osób. Uzgodniono potrzebę opracowania nowego planu kierunkowego, uwzględniającego możliwości i predyspozycje TW oraz aktualną sytuację operacyjną. W pracy z TW »Leopold« należy wypracować założenia pozwalające TW »Leopold« stać się użytecznym dla Niesiołowskiego, Czumy, Sułkowskiego, przez wykonywanie pod [naszą] kontrolą ich zaleceń, udostępnianie im ciekawszej prasy zagranicznej (dostarczonej przez Dep[artament] III) itp.”²³

Środowisko, w którym działał poszukiwany TW, oraz zbieżność podanej w cytowanym fragmencie daty jego pozyskania (grudzień 1972 r.) z informacją zawartą w rubryce nr 19.001 dziennika rejestracyjnego KW MO w Łodzi (21 grudnia 1972 r.) nie pozostawia większych wątpliwości. To jest ten TW „Leopold”, który został zarejestrowany do numeru 19.001. Ze względu na znaczną rozbieżność pomiędzy danymi biograficznymi (S. Niesiołowski był uro-

²¹ AIPN BU, 0296/62, Informacja z narady polityczno-operacyjnej Wydziału IV Departamentu III MSW z udziałem 22 kierowników Sekcji IV Wydziałów III KW MO z 28 II 1977 r., k. 18.

²² *Ibidem*, k. 21.

²³ *Ibidem*, Sprawozdanie z pobytu służbowego w Wydz. III KW MO w Łodzi w dniach 25–26 VIII 1977 r., k. 35.

Tajne spec. maszyn

1. **BARTKOWIAK**
Nazwisko (zgodnie z dokumentami biurowymi)

2. **JACEK - KAZIMIERZ**
Imię, imię (zgodnie z dokumentami biurowymi)

3. **1943**
Data urodzenia

4. **Maria Lesmiejaska**
Imię i nazwisko matki

5. **6. 12. 1943**
Data urodzenia

6. **Łódź**
Miejsce urodzenia (miasto, powiat, województwo)

7. **Łódź ul. Dębniaka**
Miejsce zamieszkania (miasto, powiat, ulica, nr domu, nr mieszkania)

8. **Hjd. XI Dep I MSW**
Nazwa jednostki organizacyjnej

9. **SMH XI 1222**
Sygnatura i numer jednostki operacyjnej, data wytypowania karty

10. **ppow. Zb. RAPACKI ul. 50-21**
Zamieszkałość, nazwisko, imię i nr lokalu przy operacji

II. **17. 12. 1979**
Data, powołania i podjęcia czynności operacyjnej

WYPEŁNIA JEDNOSTKA EVIDENCJI OPERACYJNEJ

56420 **26 VI 79**
Numer operacyjny Data operacji

Data zapisu	Treść zapisu
	12.1179/11 Wyp. Komodo
11/9 VII 79	K.C. Komodo - 845/11
12.1179/11	Wyp. oddziału Kód. D-0/15-
6.11.79/11	1-cz. Sekc. d/c 50 MSW
sygn. 1206	Łódź - Jacek Bartkowiak ppl. ser. 37941

OC
17. 12. 1979

Karta ewidencyjna EO-4 (AIPN)

Na awersie opisywanej karty z kartoteki odtworzeniowej byłego Biura „C” MSW znajdują się dokładne dane personalne wytypowanej wcześniej osoby. Na rewersie zaś jest informacja: „mat[eriały] Wydz. III KW MO w Łodzi nr 19.001 przekazano dn. 22.V.79 r. do Dep. I MSW tow. Rapacki za l. dz. AB-00166/79”²⁵. Numer rejestracyjny podany na karcie jest tożsamy z numerem TW „Leopold”. Ponadto podany numer pisma jest identyczny z tym, który znajduje się w rubryce 19.001 dziennika rejestracyjnego. Oba elementy nie pozostawiają wątpliwości, że dane personalne znajdujące się na awersie karty są danymi poszukiwanej osoby. Chodzi o Jacka Bartkowiaka urodzonego 6 grudnia 1943 r. Jak wynika z kolejnej karty zachowanej w kartotece ogólnoinformacyjnej b. „Biura „C” MSW, wspomniany został 8 lipca 1971 r. wyrokiem Sądu Powiatowego dla miasta Łodzi skazany na 2 lata pozbawienia wolności²⁶. Z ostatniej ze wspomnianych kart wynika, że w 1979 r. Jacek Bartkowiak był doktorem biologii na Akademii Medycznej w Łodzi, co również pokrywa się z danymi zawartymi w notatce ppłk. Komorowskiego²⁷. Zainteresowanie operacyjne Departamentu I MSW mogło być związane z wyjazdem J. Bartkowiaka na rok (od 1 grudnia

mentu I MSW, który na krótko przed rozwiązaniem SB został przemianowany z dawnego Wydziału XI. Warto pamiętać, że w kategorii „Rozpracowanie Operacyjne” bardzo często prowadzono agentów wywiadu PRL za granicą.

²⁵ Karta EO-4-A/77 z kartoteki odtworzeniowej b. Biura „C” MSW.

²⁶ Karta E-16 z kartoteki ogólnoinformacyjnej b. Biura „C” MSW.

²⁷ Karta EO-4/77 z kartoteki odtworzeniowej b. Biura „C” MSW.

1979 r. do 30 listopada 1980 r.) do Kanady na staż naukowy²⁸. Zagadka, kto był rejestrowany jako TW „Leopold” nr rej. Ld 19.001, została rozwiązana.

Błąd UOP

Nie ma wątpliwości, że przypisanie Stefanowi Myszkiewiczowi-Niesiołowskiemu rejestracji dotyczącej TW „Leopold” było błędem pracowników Urzędu Ochrony Państwa dokonujących sprawdzeń w 1991 r. Jego geneza nie jest trudna do odtworzenia. Po stwierdzeniu, że Niesiołowski był rejestrowany do sprawy zarchiwizowanej do numeru 04114/II, sprawdzono, jakiego numeru rejestracyjnego sprawa dotyczy. Po odnalezieniu w stosownej rubryce numeru 19.001 spisano stamtąd informacje o tym, że zapis dotyczy TW ps. „Leopold”. Jednak wątpliwości zestawiającego informacje powinno wzbudzić wiele nawzajem wykluczających się informacji w rubryce dziennika archiwalnego i rejestracyjnego. Jeżeli bowiem sprawa 19.001 dotyczyłaby wyłącznie tajnego współpracownika, to nie powinna być archiwizowana w dzienniku archiwalnym działu II. Tu w zasadzie rejestruje się wyłącznie sprawy na figurantów. Pod takim numerem zarejestrowano sprawę krypt. „Omega” (04114/II). Nadto fakt zarchiwizowania do wspomnianego numeru był sprzeczny z informacją znajdującą się w dzienniku rejestracyjnym. Jeżeli sprawę TW „Leopold” przekazano w 1979 r. do Departamentu I MSW, to nie można było jej zarchiwizować do numeru 04114/II w 1973 r. Dość nietypowa konstrukcja zapisu rubryki 19.001 niczego nie usprawiedliwia. Tok rozumowania, w którym połączono osobę Stefana Myszkiewicza-Niesiołowskiego z TW „Leopold”, był więc skutkiem mechanicznego, sprzecznego z logiką i wiedzą dotyczącą ewidencji operacyjnej SB połączenia dwóch niepasujących do siebie informacji.

Cała sprawa powinna być więc przestrożą dla wszystkich osób wykorzystujących w pracy naukowej zapisy kartoteczne i odpowiadające im rubryki w dziennikach rejestracyjnych i archiwalnych byłej Służby Bezpieczeństwa. W ich wypełnianiu zdarzają się bowiem rozmaite, czasem istotne odstępstwa wynikające z lokalnych odmienności i indywidualnych nawyków poszczególnych pracowników pionu ewidencji SB. Szczególnie skomplikowane i zróżnicowane są zapisy w dziennikach rejestracyjnych, których rubryki nie powinny być interpretowane bez znajomości nieformalnych zasad praktycznych przyjętych przy prowadzeniu każdego konkretnego dziennika. Odczytane informacje należy, tam gdzie jest to możliwe, weryfikować za pomocą innych środków ewidencyjnych, a wątpliwości wyjaśniać, posługując się nie tylko teorią funkcjonowania ewidencji operacyjnej SB, lecz także wiedzą historyczną na temat osób i spraw, których wątpliwe zapisy dotyczą. Zlekceważenie powyższych zasad może spowodować popełnienie fatalnego w skutkach błędu. Takiego, jakim było na przykład zamieszczenie nazwiska działacza opozycji Stefana Niesiołowskiego na tzw. liście Milczanowskiego.

²⁸ AIPN Ld, 0133/50561, Akta paszportowe Jacka Bartkowiaka. W związku z odmową wydania paszportu przed kolejnym wyjazdem w 1986 r. Bartkowiak napisał odwołanie, w którym sugerował, że dane do rozpatrzenia jego odwołania należy rozstrzygać „w oparciu o wszelkie, niewątpliwie szersze dane, jakimi dysponuje urząd centralny”. Niewykluczone, że w ten sposób odwoływał się do swoich kontaktów z SB. Stefan Myszkiewicz-Niesiołowski wystąpił o paszport na wyjazd zagraniczny rok później, w 1980 r. Otrzymał decyzję odmowną (AIPN Ld, 0147/19499, Akta paszportowe S. Myszkiewicza-Niesiołowskiego).